

N. Raspudić: Hercegovac

Autor Administrator

Ovo je još jedan briljantan tekst N. Raspudića, jednog od vodećih hrvatskih intelektualaca o predrasudama koje se vežu za Hercegovinu i Hercegovce. Tekst smo dobili od prijatelja putem maila, nismo tražili dopunjenje autora za objavu na stranici, ali se toplo nadamo da on ne bi imao ništa protiv, jer nam je namjera kao i njegova - da barem malo doprinesemo uklanjanju takvih predrasuda i stereotipa.

Dr.sc. Nino Raspudić: HERCEGOVAC

Da prosječnog antihercegovca upitate što sve spada pod Hercegovinu, vjerojatno ne bi znao odgovoriti. Hercegovina je u tim glavama ponajprije jedan imaginarni prostor za projiciranje vlastitih frustracija, nešto poput pojmova Balkana ili Balkanca, koji su "Zapadnjaku", u ovom slučaju hrvatskom malograđaninu, potrebni da bi se on, odmjeravajući se o takvu konstrukciju, osjećao kulturno poton i fin.

On otprilike zna gdje se Hercegovina nalazi, ali mu njezine granice nisu sasvim jasne. Tako im se "Hercegovina" često proteže i na bosansko Livno, dalmatinsku Zagoru pa čak i cijeli dinarsko-tokavski prostor i šire. Neki dežurni antihercegovci i ovinisti su nedavno uveli čak i pojam "političkog Hercegovca", koji dobro dođe ako se nađete pred činjenicom da u nekoj aferi među sudionicima nema nijednog čovjeka porijeklom iz Hercegovine.

Možete ih tada nazvati "političkim Hercegovcima", pa makar se čovjek prezivao i npr. Zagorec. Pri svemu tome potpuno se gubi iz vida da je Hercegovina znatno šira i arenija. Da u njoj žive ne samo Hrvati, već i Srbi i Bošnjaci-Muslimani. Da Hercegovina nije samo škrta kamenjar, već i plodna dolina Neretve, s nadaleko najboljim voćem i povrćem, da zahvaljujući hidroelektranama na Neretvi ima i svoju energiju ni neke od najboljih industrijskih pogona u ovom dijelu Europe (mostarski "Aluminij"). Potom, zaboravlja se i da je Hercegovina velikim dijelom i urbana - Mostar je npr. još u austrougarsko vrijeme bio industrijaliziran, imao je i rudnik i tvornice, i željeznicu i sindikate, i kino i hotele, kasnije i sveučilište, aerodrom, kazališta... Pa i standardnog prvotiga i nogometnoj ligi bivše države. E ako to nije urbana sredina, onda ne znam što jeste....

Antihercezi ne znaju da je Hercegovina Europa u malom,

da se u njoj može i skijati i kupati u moru, ali i pušiti u kafijama i jesti prstace. Hercegovina ima Međugorje, jedno od najvećih marijanskih svetišta na svijetu. Ali ima i ima najbolje i najživlje regionalne internetske portale u "Jugoistočnoj Europi". Zanimljiva je stvar da za Hercegovce govore kako su zaostali i konzervativni, a s druge strane su im kao simbol početkom 90-ih prišli mobilni telefoni, kojeg su kasnije, kad je pojeftinilo, svi nabavili. Time se potvrdilo da je taj, navodno konzervativni narod, bio vizionarski otvoren prema novim tehnologijama, što on-line Hercegovina danas najbolje potvrđuje.

Malo je područja koja su Zagrebu tako blizu, a mnogim njegovim građanima tako nepoznata poput Hercegovine. Stereotip o Hercegovini i Hercegovcima zadnjih godina je toliko hipertrofirao da je u potpunosti zamijenio stvarnost, kao neki golemi simulakrum, koji sve manje ima veze sa svojom osnovom, a sve više počinje živjeti neki svoj samostalni život u mitovima regionalnih nacionalista, koji se redovito podgrijavaju pred svake izbore.

"Hercegovac" se u tom spletu stereotipa, bez iznimke prikazuje kao epski nastrojen, ruralni katolički desničar. Veliki Hrvat i još veći lopov. No, ono što redovni konzumenti antihercegovačkih mitova ne znaju su Hercegovci i brojni Srbi i Bošnjaci. Oko polovice Hercegovaca su Hrvati pa je taj prvi stereotip napola točan. Āak su i neki istaknuti srpski i bošnjački nacionalisti, npr. Vuk Drašković, Vojislav Šešelj, Rusmir Mahmutćehajić i dr., Hercegovci...

Druga, naizgled samorazumljiva teza o Hercegovcima je da su svi bez iznimke desničari. No gdje tu onda spadaju likovi kao što je Konjčanin Ante Marković ili Mostarac Predrag Matvejević? U Hrvatskoj se vjeruje se da su svi Hercegovci HDZ-ovci, no danas ih u vrhu HDZ-a nema, no zato su u vodstvu SDP-a više nego znakovito zastupljeni – dovoljno je spomenuti trolist Milan Bandić-Ljubo Jurčić-Josip Leko. Hercegovina se zamišlja kao prostor u kojem se sve odvija u epskom tonu. No, prava je istina da je ta navodna epska vukojebina dala najveće lirske pjesnike hrvatske, srpske i bošnjačke književnosti – Antuna Branka Āimića, Aleksu Āantića, Maka Dizdara.

Neki samoproglašeni zaštitnici "pravog" Zagreba (a po takvoj izvornosti grad bi, ograničen na prirodni prirast i doseljavanje samo ljudi iz bliže okolice, ostao naselje gabarita Križevaca, neko također sjedišta Sabora) koji upravo Hercegovce prozivaju kao uništavače njegove urbane tradicije, zaboravljaju npr. da bi se glasovita "Zagrebačka kola crtanog filma" s pravom mogla zvati i "Hercegovačka kola crtanog filma"; budući da je njezin utemeljitelj i najistaknutiji predstavnik Bilećanin i oskarovac Dušan Vukotić. Zanimljivo je da porijeklo iz male istočnohercegovačke općine Bileća vuku još dva oskarovca - Karla Maldena, pravim imenom Mladen Sekulović, dobitnik oskara za epizodnu ulogu u filmu Tramvaj zvan Āežnja iz 1951. i Danisa Tanović, kojeg ne treba posebno predstavljati.

Znakovito je i to da se nikada ne spominje da je doajen zagrebačkog novinarstva Veselko Tenžera – Hercegovac. Nasuprot navedenima, hercegovačko porijeklo se redovito napominje uz svakog našeg zemljaka koji se proslavi primitivizmom ili kriminalom. Dok npr. uz juniorske uspjehe tenisača Marina Ćilića nije stajao novinski naslov –Hercegovac osvojio Roland Garros–; –Hrvat osvojio Roland Garros–. O nogometnoj reprezentaciji da i ne govorimo. Dakle, kao što je jedan mudar zemljak nedavno primijetio - u dobru Hrvati, u zlu Hercegovci! Već dva desetljeća se govori o hercegovačkoj mafiji, koja je u privatizaciji navodno opljačkala Hrvatsku. Uza sve navedeno, znakovito je da se nikada ne govori o –istarskoj–, –zagorskoj–, –dalmatinskoj– i sl. mafiji u tranzicijom poharanom gospodarstvu.

O tome što je početkom devedesetih bilo s Inom, TDR-om, Zagrebačkom bankom, Telekomom, brodogradilištim... Ali se o par hercegovačkih gospodarskih riba srednje, čak i sitne kategorije godinama govorilo u tolikoj mjeri da se stjecao dojam da su njihovi marginalni lopovluci ključni za gospodarsko osiromašenje zemlje. S bukom koja se diže oko hercegovačkog lopova može se mjeriti samo naša utnja oko uspjeha hercegovačkih poduzetnika koji su spasili tvornice i zaposlili stotine ljudi npr. u Bjelovaru ili Osijeku.

Osim toga, Hercegovina se neprestano spominje i kao seksualno konzervativan kraj, a dala je, recimo, Ljubu –aka Ibrahima Backeya Jakića – prvu i jedinu veliku porno zvijezdu s prostora bivše Jugoslavije i Mostarca Franju Miličevića, zvanog Aba Aziz Makaya, osnivača Komaje, sekte koja seksualnost uzdiže na najviše, sublimne, razine. Uz sve to, ne tako davno smo imali priliku gledati zgodan amaterski film s Hercegovcem u glavnoj ulozi... Dakle, Hercegovina nipošto nije zatucana i seksualno konzervativna sredina.

Inače, za one koji žele upoznati rokersku Hercegovinu, i to u njezinom –najozloglašenijem–, zapadnom dijelu, od srca preporučujem ljetni festival West Herzogowina Fest, pravi mali hercegovački Woodstock, koji se svakog ljeta odvija u drugom gradu. Dok su na jadranskoj obali rokali narodnjaci, nekakav dance, pjena-party i ostali potrošački oblici prazne zabave, krajem srpnja se tamo događa rock'n'roll.

Sve je to Hercegovina, zemlja miljama daleko od stereotipa nekakvog zabačenog kamenjara na kojem žive –verceri koji isisavaju hrvatski proračun.. No treba istaknuti i to da svaki stereotip, da bi se održao mora imati barem neke primjere koji ga pothranjuju. Negativnom imidžu Hercegovaca u hrvatskoj javnosti obilno je doprinijelo nekoliko zadržalih, primitivnih i prigluših likova koji su, budući da odgovaraju stereotipnoj slici Hercegovca, uvijek dobrodošli gosti u antihercegovačkim medijima. Njima su sva vrata, tj. svi ekrani otvoreni, da pričaju, tj. blamiraju sebe i Hercegovinu kao njezini samozvani –glasnogovornici–, o čemu god hoće. S druge strane, inteligentan, kultiviran i elokventan Hercegovac, vrlo rijetko se vidi u medijima.

Vjerojatno i zato to ima pametnijeg posla...

Stereotipni Hercegovac prikazuje se kao primitivac kockaste glave, koji se nakrao na raèun hrvatske sirotinje pa sad živi u viletini i vozi najnoviji mercedes, iz kojeg kroèi u mokasini i bijeloj èarapi pa se, dok mu kilo zlata zvecka oko ije i èaèkalica viri između rijetkih zuba, ubacuje preko reda podiæi lažnu ratnu invalidninu... Ima ih i takvih, ali ni ta više nego iz bilo koje druge regije. No većina Hercegovaca u Zagrebu su bezrezervno zavoljeli taj grad i utkali svoje sudbine u taj grad pošteno radeæi cijelog života. Radi njih i radi njihove djece jedino i vrijedi razbijati te ružne stereotipe kojima se nastoje postæi najjeftiniji politički poeni, ne pitajuæi se koliko æe èestitih ljudi time biti nepravedno povrijeðeno. A s druge strane, za koliko æe dobronamjernih ljudi, jedna fascinantna regija ostati potpuno skrivena...

P.S. Nakon to sam već završio tekst, nazvao me kolega koji radi na Institutu "Ruđer Bošković" pa me je taj poziv podsjetio da sam zaboravio navesti da je, naravno, i Ruđer Bošković porijeklom Hercegovac, i to iz sela Orahov pored Ravnog....

Vezani tekstovi: O našim stereotipima i predrasudama- Jajèinoviæ i Raspudiæ